

PENÍSCOLA

que s'ha grafiat *Poeninae* fou etim. pop. al·ludint als treballs d'Anníbal per travessar-los, (ll. *poena*), així àdhuc en Estrabó, però altres escriuen *Penn-* (Holder), i Watmough (*Dial.An.Gaul*, 34). S'alçava allà l'altar o temple de Júpiter *Penninus*; i hi hagué també un *Ar-penninus* déu aquità (format amb el cèlt. *are-* (llatí *ante*) en inscrs. de Comenge (*CIL* XII, 167) i en el recull de Sacaze 226. (Lizop, *Comminges* 199).

Menys segur, però sospito que hi ha una formació connexa en aquest altre priorat o *cel·la* de *St. Cyprianus* de «Pineta», que se cita repetidament junt amb les *ecclesias* del *Pení* (1091, *Pinnita* 944). Encara en tenim altres cites: 916: «*cella Pineta* in comit. Petralatense» (Monsalv. XVIII, 58); 1175: «*cella Sti. Cypriani de Pinta* in comit. Petralatense» en una butlla del Papa Alexandre, per a St. Esteve de Banyoles (*MarcaH.* c. 1363.7), però ja hem vist que estava en litigi amb St. Pere de Roda (l'a. 1091). Alsius creu que s'ha d'esmenar això en *Pineta* —i probt. pensa que és el mot que significa 'pinosa'—; no ho negarem del tot, però el lligam constant amb el *Pení* i les seves *cel·les* i ermites, puix que així com així s'hi fan esmenes, m'induiria a corregir en *Pinnica*; car llavors s'explica que en part es vagi sincopar en *Pinca* i en part mantingut esdrúixol *Pinneca*: seria un derivat adjectiu del mateix PENNOS, amb sufixació paral·lela: -ICA, ací, -INO- allí.

PENÍSCOLA

La vila cèlebre de la costa del Baix Maestrat.

PRON. POP. Està molt estesa la pron. amb *-n-* (F. B. Moll, 1935). S. Guarnier havia oït *panískola* i fins *panizla*, 1936; *panískola*, Sanchis Gozalbo (1935). J.G.M. també amb *-n-*, però més aviat *Peñískola* a Torreblanca i Vall d'Uixó; 1935: *Penískola*, J. Mascarrell, criad a Vinaròs, 1936. Jo vaig anotar *panískola* el 1961 a Benicarló, i així mateix o *peñískola* en les meves enqs. de Maestrat, en particular la de la vila mateixa (XXIX, 192-198). Gentilici: *peníscolans* o *peny-* (Torreblanca etc.).

Cobles pop.: «Los de Xert són *xertolins*, / los de Tíriga, *tirijans* / a Cervera, *cerverins*, / i a *Paníscla*, *panísclans*» recollida a Peníscola; «a *Paníscla culaçats*, a Benicarló, *llanceros*», amb comentari: «*Peníscola és un Tómbol* dins la mar, i per això als *panísclans* els diuen *culaçats*». Però també recull 5 cobles on el metre exigeix *-ískola* (S.Guarnier, *Els pobles Val. parlen*, pp. 71-74).

En total predominen, fins modernament, les pronúncies amb *-n-* sobre les de *-ɲ-*. Cal aplaudir la preferència atorgada per S.Guarnier, i la major part dels escriptors valencians, a la grafia normativa *Peníscola*, conforme a l'etim. i a la majoria de les

mencions antigues.

MENC. ANT. Ja freqüent en la Crònica de Jaume I: «quan hajam presa Burriana --- aquels castels qui són a les espatles, així con és *Paníscola*, e Cervera --- e s'auran a retre» (§ 130, Ag. 178); «vench-nos missatge --- que-ls sarraïns de *Paníscola* havien enviat a D. Exemen d'Orrea --- que éls nos retrien mantinent *Paníscola*» (§ 182, 229); «missatge --- que venguéssem, que els no's redrien si a Nós no --- e Nós atorgam-los lur ley e --- franquees --- Nós dixem-los --- que escrivissen aquestes coses que'ns demanaven ---». I contesten llavors en llenguatge mossàrab (segons el costum de la Crònica de Jaume I, que fa parlar a cada interlocutor en la seva llengua, francès, castellà etc.): «Se<n>yor, quères-lo tu així ? e nós lo quere mos e'ns fiaremos en tu, e dar-t'emos lo castello en la tua fe» (p. 231-44 i 1f.).

Paníscola és la forma quasi general en la Crònica: encara molts cops a les pp. 230, 232, 83, 84, 304, 309 (només a la p. 283 trobo un cop *Peníscola* amb *e*, i altres tres amb *Pa-*). Però sempre amb *-n-* simple en la Crònica.

És notable que també aparegui en el *Rept.* (on quasi no hi ha res més, més al Nord d'Almenara i Onda), però no es pot dubtar que és aquest lloc, perquè es tracta de grups de donacions encapçalades PENNISCOLA (Bof. p. 406), *Paníscola* (p. 407) amb el nom molt repetit allí (i encara, pp. 408 i 460), una d'elles és per a Garsia Lupi de *Xibert* (veí de *Peníscola*); hi ha en totes tres grafies, *Peni-*, *Penni-* i *Pani-*, 407.3f., 460.7. En la Cròn. de *Muntaner*, § 9: «Jaume I --- primerament conqués Amposta, e-l castell de Ulldecona, Peníscola, Orpesa ---». També apareix, partint del NL, convertit en NP moro, en el *Rept.* i un «(h)orto de *Abowabe Abin-peniscola*» immediat a la ciutat de València (Bof. 342.8).

Ja els escriptors aràbics: *benniškola* en l'Idrissi (1154), en Abenalabbar, i en la Història dels Almuhadis per Abdelwáhid el Marroquí (Simonet, *Glos.Moz.* s.v. *Pennexcola*), *baníškula* en el Himyari (70).

1225: *Peníscola* (Huici I, 94; o *BABL* I, 284); 1226: *Penniscola* (Huici I, 99); 1229, 1236, 1242, 1246, 1247: (Huici, 135, 249, 349, 451); 1247: *Penniscola* (Huici, 450); 1255: s'imposa als sarraïns de *Peníscola* un tribut de 2000 sous (*El Arch.* I, 248); 1276, 1294, 1466: *Paníscola* (Huici II, 372; XVIII, 129); 1297: El Mestre dels Templers data una carta a *Peníscola* (Finke, *Acta Ar.* I, 35); 1360: *Paníscola* en la Cròn. del Cerimoniós (ed. Pagès); 1418: *Paníscola* (*BSL* IV, 16b). Id. en *La Fi del Comte d'Urgell* (*NCL.* p. 56); 1443: *Paníscola* (Capbreu Milián de Morella, f° 29V°). En el *Ll. de Priv. de St. Mateu*: *Peníscola* en entrades de 1294, 1312, 1400 etc.; S. XVI: *Peníscola*, Memorial Muñoz (*BSCC* XIV, 431). Ja no figura en els censos de moriscos del S. XVI, en el de 1609, *Peníscola*